

Ірина СКОЧИЛЯС (Львів)

ДЕКАНАТСЬКІ ПЕЧАТКИ ЖОВКІВСЬКОГО ОКРУГУ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Остаточне запровадження у Греко-католицькій церкві деканатських та парафіяльних печаток відбулося з ініціативи австрійського уряду наприкінці ХVІІІ ст. Однак загалом становлення церковної сфрагістики розпочалося дещо раніше. На інституційному рівні про важливість печаток, мабуть, уперше наголосив єпархіальний собор Київської унійної архієпархії 1739 р. В одній з його постанов, зокрема, йшлося про те, щоб кожен декан виготовив копію діянь собору з вивішеною печаткою (“z pieczęcią wywieszoną”)¹. Відомо також, що в 1763 р. Полоцька унійна архієпархія подала свої пропозиції щодо проекту постанов Берестейського провінційного собору, запланованого на 1765 р., в яких обговорювалася можливість запровадження в руській церкві деканатських і парафіяльних штемпелів. Їхня поява мала б підвищити ефективність функціонування церковних канцелярій. На писаря покладалася відповідальність за офіційні акти, які він зобов’язувався представити для перегляду на соборі. Планувалося, що разом з печаткою документи успадковуватиме наступний декан². Однак виглядає на те, що ці ініціативи церковної ієрархії так і не були зреалізовані.

З приєднанням Галичини до Австрійської монархії ініціатива використання штемпелів у канцеляріях Греко-католицької церкви всіх рівнів належала вже урядові. Поштовхом до цього кроку став циркуляр від 6 вересня 1797 р., який адресувався, очевидно, всім єпархіям в Австрійській монархії³. У ньому наголошувалося, що священники для легітимної конфірмації шляхетства видавали метричні свідоцтва, не підтвержені ні деканатськими, ні парафіяльними печатками. Тому, з метою запобігання появи фальшивих актів про народження, консисторії зобов’язувалися вимагати від деканатських і

¹ Інститут історії РАН у Санкт-Петербурзі. Архів. – Колекція 52: Павел Доброхотов. – Оп. 1. – Спр. 369. – Арк. 51зв.

² *Epistolae Jasonis Junosza Smogorzewskij, metropolitae kioviensis catholici (1780–1788)*. – Romae, 1965. – P. 25.

³ Про цей лист до Буковинської православної консисторії див.: *Grămadă N. Vechile peceti bisericești bucovinene*. – Gernăuți, 1939. – P. 19. Відповідне розпорядження адресувалося й Львівській митрополічій консисторії (Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України). – Ф. 201. – Оп. 1. – Спр. 331. – Арк. 24–26зв.).

парафіяльних урядів затверджувати такі офіційні акти. З цього та інших розпоряджень (від 18 і 22 вересня 1797 р. та 26 і 29 серпня 1798 р.) випливає, що греко-католицький клір до того, переважно, не використовував печатки.

Австрійська адміністрація забезпечила також організацію самого процесу виготовлення печаток. Ті деканатські печатки, котрі не відповідали встановленому взірцю, зобов'язували переробити у Львові.

Отже, необхідність легітимізації метричних актів та автентичності інших документів і стала безпосередньою причиною запровадження наприкінці XVIII ст. деканатських і парафіяльних штемпелів у всіх греко-католицьких єпархіях Австрії. Натомість урядові розпорядження 1797–1798 рр. визначили правові засади розвитку української церковної сфрагістики Галичини.

Важливим кроком щодо посилення державного контролю за функціонуванням печаток стало губернське розпорядження від 1842 р., яке зобов'язувало релігійні установи, що володіли приватними мастками, за власний кошт виготовляти штемпелі та послуговуватися ними⁴. Наступні за хронологією законодавчі акти другої половини XIX – початку XX ст., метою яких була адаптація Греко-католицької церкви до австрійського державного права, усталили нову для галицьких священників канцелярійну практику. Переважно регламентувалися способи та сфери застосування штемпелів. Спеціальне розпорядження “О стылю урядовѣмъ” визначало види документів (реверси, метричні витяги), що вимагали затвердження, а такі акти, як церковні інвентарі, необхідно було засвідчувати деканатськими штемпелями⁵.

Австрійське законодавство визначило сфери й рамки функціонування деканатської сфрагістики. Львівський митрополичий ординаріат намагався уніфікувати зміст написів церковних матриць, зокрема, відповідну відозву до кліру було опубліковано у “Львѣвско-Архієпархіяльныхъ Вѣдомостяхъ”⁶ та у “Вѣстнику Перемыской епархіи”⁷. Не залишалася осторонь цих процесів і громадськість. Яскравим прикладом такого зацікавлення є лист з Жовківського повіту від 11 вересня 1873 р. “Печати въ русскихъ деканальныхъ урядахъ”, опублікований в українському часописі “Слово”. У ньому йшлося про те, що в усьому повіті сільські печатки із зображенням давніх гербів Речі Посполитої та польськими написами замінені на “руські” написи, тоді як окремі греко-католицькі декани, виявляючи свій консерватизм, користуються урядовими деканатськими печатками з латинськими написами, яких “стережуть ... як дорогоцінну древність, достойну всемірної вистави”. Автори допису вважали це зневагою “народної справи”, надіялись, що декани змінять свою позицію і незабаром замовлять урядові деканальні печатки “з русскимъ вирізомъ”⁸.

⁴ ЦДІАЛ України. – Ф. 201. – Оп. 1. – Спр. 2240. – Арк. 1–1зв.; Zbiór Ustaw prowincyjnych dla Królestw Galicyi i Lodomeryi z roku 1842. – Lwów, 1844. – S. 54–55.

⁵ Вѣстникъ Перемыской епархіи. – 1909. – Ч. 9. – С. 91–99; 1889. – Ч. 2. – С. 14, 18; 1896. – Ч. 12. – С. 104; 1902. – Ч. 11. – С. 150.

⁶ Львѣвско-Архієпархіяльные Вѣдомости. – 1904. – Ч. 6. – С. 67.

⁷ Вѣстникъ Перемыской епархіи. – 1906. – Ч. 7. – С. 57.

⁸ Слово. – Львів, 1873. – Ч. 106. – 11 вересня. – С. 5.

Протягом XIX ст. Жовківський округ⁹ охоплював 9 деканатів Перемишльської греко-католицької єпархії: Белзький, Варязький, Жовківський, Куликівський, Любачівський, Олещицький, Потелицький, Сокальський та Угнівський.

Документи – це переважно акти фінансово-майнового характеру, метричні записи тощо, засвідчені деканатськими печатками, хронологічно охоплюють період з 1838 р. до початку XX ст. Для багатьох деканатів вдалося виявити по декілька відбитків штемпелів, які належали одному уряду. Так, наприклад, по три деканатських штемпелі функціонувало у Белзькому, Жовківському та Куликівському деканатах, по два – у Любачівському, Потелицькому, Сокальському та Угнівському деканатах, по одному – у Варязькому та Олещицькому деканатах. Існування кількох варіантів печаток дає можливість простежити еволюцію штемпелів у різних їхніх сфрагістичних параметрах. У досліджуваній період матеріалами для відбитків слугували сургуч, сажа, папір і мастика, чорнило, фарба. За формою всі виявлені печатки поділяються на овальні та круглі.

Написи розміщувалися довкола сюжетного зображення. Легенди переважно відокремлені від малюнка двома концентричними колами чи овалами. Обідки вирізьблені у формі ліній та крапочок, у тексті між словами використовували роздільники: хрестики, крапки, двокрапки, розетки тощо. Більшість легенд виконані українською мовою за винятком печатки Белзького (1838–1848), Жовківського (1842–1885) та Куликівського (1885) деканатів, які містили латинські написи. Легенди на печатках дають змогу встановити їхню територіальну, інституційну та конфесійну приналежність (наприклад: ПЕЧАТЬ * ДЕКАНАТЪ. * БЕЛСКОГО *; ПЕЧАТЬ ГР. К. УРЯДА ДЕКАНАЛЬНОГО ВАРЯЖСКОГО; SIGILLUM. DECANATUS. R: G: ZULKIEVIENS:; ПЕЧАТЬ УГНОВСКОГО НАМѢСТНИЧЕСТВА тощо).

Усі написи виконано друкованим шрифтом. Для раціонального використання площі штемпеля застосовували скорочення, т. зв. суспенсії та сигли. При викарбуванні легенд змінюється графічна форма літер, стиль, характер письма. Поступово зникають церковнослов'янські букви Ѡ, Ѣ, Ѧ та інші, а їхнє місце посідають сучасні українські букви. Хоча в окремих випадках, як, наприклад, у Любачівському деканаті, “Ѡ” використовуються і на початку XX ст. Помилки у тексті зафіксовані лише в легенді печатки Олещицького деканату (1885–1906), де у слові “ОЛЕСЬШЦЖОГО” літеру “К” подано як “Ж”. Очевидно, це опечатка гравера, який, мабуть, спочатку карбував у дзеркальному зображенні, а згодом виправив свою помилку.

Майже в усіх виявлених печатках присутні сюжетні зображення (виняток становить лише друга печатка Потелицького деканату (1899–1919)). На їх прикладах можна виокремити кілька основних сюжетів: 1) зображення постатей святих, богородичні та господні празники (Куликівський деканат

⁹ Наприкінці 60-х років XIX ст. було проведено адміністративну реформу, внаслідок якої округи реорганізувалися в повіти.

(1885, 1895–1900)); 2) символи вищого духовенства (митра, мантія, єпископський жезл, кардинальський капелюх з китицями) (Жовківський деканат (1885–1901, 1911–1912); Любачівський деканат (1885–1900, 1905–1908)); 3) герби міст – адміністративних центрів деканатів, у поєднанні з релігійними сюжетами (Белзький деканат (1838–1848, 1885–1896); Жовківський деканат (1842–1885)); 4) родові герби в поєднанні з релігійними сюжетами (Варязький деканат (1885–1899) – герб Сас).

В окремих деканатах простежується тенденція до дотримання давніх традицій та збереження основних елементів, які використовувалися в давніших печатках. Прикладом цього є Белзький деканат (1838–1848 та 1885–1896 рр.), де у двох печатках виявлено зображення герба Белза та постаті святої з гілкою в руках. Сюжет практично не змінився порівняно із давнішою печаткою, на відміну від розмірів самого штемпеля, який став удвічі більший, та форми – з круглої вона стала овальною. Натомість третя відома нам печатка (1899) має повністю відмінний сюжет (вгорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею – розгорнута мантія, в центрі якої овальний щит із двораменним хрестом, від якого розходиться проміння; обабіч від мантії – єпископський жезл і хрест). У Жовківському деканаті (1885–1901, 1911–1912) друга та третя печатки мали незмінну концепцію (вгорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантія, в центрі якої овальний щит; обабіч від мантії єпископський жезл і хрест), але окремі деталі зазнали низки змін (так, овальний щит у центрі мантії в першому варіанті виконаний лініями, у другому – обрамлений ланцюгом). Подібні сюжети простежуються й у печатках Сокальського та Угнівського деканатів. Інші композиції спираються на християнські символи вищого духовенства – це кардинальський капелюх з китицями та стилізована під щиток мантія, як і, наприклад, вирізьблені на штемпелі Любачівського деканату.

У Куликівському деканаті перший та другий штемпелі зберігають тяглість традицій у переданні сюжетного зображення – вони представляють композицію Успіння Пресвятої Богородиці, тоді як третій штемпель виконаний уже за новими зразками і містить малюнок митри та мантії. Загалом печатки із зображенням постатей святих, богородичних та господніх празників у деканатській сфрагістиці Перемишльської греко-католицької консисторії використовувалися рідко.

Аналіз тих деканатських штемпелів, у котрих містяться зображення символів вищого духовенства та родові герби, показує, що їхні сюжети запозичені із консисторських та єпископських печаток. При цьому не дотримувалися чіткого ієрархічного підпорядкування – це стосується, зокрема, кількості китиць по обидва боки кардинальського капелюха. Дослідники також зауважили, що при використанні даної символіки не було чіткого розмежування згідно з ієрархією серед вищого духовенства¹⁰. Наявність

¹⁰ Про це див.: *Комаровский Е. А.* Основы церковной геральдики // Гербовед. – 1996. – № 11. – С. 117–118. Автор подає таку градацію: кардинали – 5 китиць, архієпископи – 4, єпископи – 3, ігумени – 2, князі з правом судової влади – 1.

родових гербів, очевидно, свідчить про те, що декани, виготовляючи урядову печатку, орієнтувалися на єпископські аналоги, де у сюжетах поєднувалися християнські та світські символи. А коли ієрархи мали шляхетське походження, то було справою честі відобразити свій герб на штемпелі. Щодо печаток із агіографічними зображеннями, то у Куликівському деканаті сюжет Успіння Богородиці збігається із титулом місцевого храму у Куликові, а Белзький деканат використовував печатку із постаттю святої, мабуть, Параскеви¹¹. Ще в іншому штемпелі поряд із гербом міста поміщено релігійну композицію (у Жовкві – церква Святої Трійці знаходилася на передмісті¹²). Ймовірно, це було пов'язано з існуванням давніх храмів на цій території з відповідною титулатурою.

* * *

Масове застосування печаток у Греко-католицькій церкві розпочалося наприкінці XVIII ст. Введення в канцелярйну практику деканатських штемпелів перебувало під пильним контролем влади, хоч безпосереднє їх запровадження належало до компетенції консисторії. Активізацію цих процесів у Перемишльській єпархії зумовила політика австрійського двору.

Подальший розвиток церковної сфрагістики регламентувався циркулярами як світських, так і духовних інституцій. Їхні відповідні розпорядження публікувалися в єпархіальних виданнях і таким чином популяризувалися серед духовенства. Натомість масове використання штемпелів було тісно пов'язане з бюрократизацією діловодства.

Наприкінці XIX ст. простежується тенденція до збільшення кількості штемпелів, які функціонували у деканатських урядах, та інтенсифікації їхнього використання. У зв'язку з цим відповідно скорочуються терміни їхнього застосування. Період функціонування матриць у деканатах Жовківського округу мав широкий хронологічний діапазон – від 1 до 43 років, з виразною тенденцією до зменшення в останні десятиліття перед Першою світовою війною.

Легенди деканатських печаток були україномовними та латиномовними (останні – це переважно давні печатки). Це пояснюється передовсім впливом процесів українського культурно-національного відродження у Галичині другої половини XIX – початку XX ст., одним із виявів якого і стала “українізація” печаток, що супроводжувалася конфесіоналізацією написів.

Церковні штемпелі були носіями різноманітних християнських та геральдичних символів і сюжетів. За сюжетним зображенням деканатські печатки Перемишльської єпархії поділяються на кілька видів: 1) символи

¹¹ За даними “Шематизму” 1910 р. на території кладовища знаходилася церква Великомучениці Параскевії, яка раніше мала статус парафії. Див.: Шематизмъ Всего Клира греко-католического епархій соединенныхъ Перемыской, Самборской и Сяноцкой на рокъ водъ рожд. Хр. 1910. – Перемышль, 1910. – С. 13.

¹² Схиматизмъ Всего Клира руского-католического епархії Перемышльской на рокъ отъ рожд. Хр. 1879. – Перемышль, 1879. – С. 145.

вищого духовенства (12 шт.); 2) агіографічні мотиви (2 шт.); 3) герби міст – адміністративних центрів деканатів у поєднанні з релігійними сюжетами (3 шт.); 4) родові герби в поєднанні з релігійними символами (2 шт.). Еволюція сюжетних зображень печаток відбувалася в напрямку їхнього спрощення, модернізації та втрати свого первісного значення. Це виявилось: 1) у збереженні тяглості сфрагістичних традицій при заміні матриць та впровадженні нових підходів у виготовлення печаток, що відображали тогочасні тенденції розвитку української іконографії та граверства; 2) у заміні панорамних релігійних сюжетів іншими християнськими символами; 3) у відмові від зображення в полі печатки.

У каталозі вказано назву деканату; кількість віднайдених відтисків, датування засвідчених печатками документів; місце зберігання; сфрагістичні параметри печаток: матеріал, форму, розмір, сюжетне зображення та легенду.

Каталог

Белзький деканат. Перший варіант: 2 прим., 1838–1848 рр.

Матеріал: сургуч. **Форма:** кругла. **Розмір:** 24 мм.

Сюжетне зображення: У центрі справа – герб Белза: – міський мур з трьома вежами та крокуюча постать людини у відчиненій брамі. Зліва – зображення святої з гілкою в руці та німбом довкола голови¹³.

Легенда: SIG[ILLUM]. DEC. BELZ[ENSIS]. Зовнішній обідок у вигляді крапочок.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 406. – Арк. 63в., 8.

Белзький деканат. Другий варіант: 7 прим., 1885–1896 рр.

Матеріал: сажа, чорнило. **Форма:** овальна. **Розмір:** 35×45 мм.

Сюжетне зображення: У центрі справа герб Белза – міський мур з трьома вежами та крокуючий чоловік у брамі. Зліва постать святої з гілкою в руці та німбом довкола голови.

Легенда: ПЕЧАТЬ * ДЕСКАНАТЪ. * БЕЛСКОГО * . Обідок виконаний у вигляді крапочок.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 12060. – Арк. 56; Оп. 20. – Спр. 374. – Арк. 27; Спр. 375. – Арк. 27зв.; Спр. 379. – Арк. 53; Спр. 412. – Арк. 32; Спр. 416. – Арк. 22зв.; Спр. 435. – Арк. 27.

Белзький деканат. Третій варіант: 3 прим., 1899 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 41 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантия, в центрі якої овальний щит із двораменним хрестом

¹³ Таким гербом у Белзі починали послуговатися в XIX ст., використовуючи його до 1939 р. Див.: *Гречило А., Савчук Ю., Сварник І.* Герби міст України (XIV – I пол. XX ст.). – К., 2001. – С. 72.

(від якого розходить ся проміння). Обабіч від мантиї вгорі єпископський жезл і хрест.

Легенда: * УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ БЕЛСКИЙ. Зовнішні обідки у вигляді ліній.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 435. – Арк. 38; Спр. 460. – Арк. 34зв.; Спр. 476. – Арк. 44зв.

Варязький деканат. Перший варіант: 4 прим., 1885–1899 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 35 мм.

Сюжетне зображення: У центрі герб Сас: щит, обрамлений ланцюгом, на якому висить мальтійський хрест, над щитом жезл з двома зміями, шолом (символ лицарської гідності) та митра. Над гербом – кардинальський капелюх, по боках якого по 10 китиць.

Легенда: + ПЕЧАТЬ ГР. К. УРЯДА ДЕКАНАЛЬНОГО ВАРЯЖСКОГО. Обідок виконаний у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 396. – Арк. 16; Спр. 427. – Арк. 49, 64; Спр. 499. – Арк. 33.

Жовківський деканат. Перший варіант: 4 прим., 1842–1885 рр.

Матеріал: сургуч, сажа, папір та віск. **Форма:** овальна. **Розмір:** 33×37 мм.

Сюжетне зображення: У центрі герб Жовкви: круглий щит, поділений вертикальною лінією навпіл: з правого боку половина щита увінчана короною, зліва – половина орла з короною на голові. Над гербом сюжет Пресвятої трійці – справа Бог-Отець, зліва Ісус Христос, вгорі над ними Святий Дух у вигляді голуба, від якого розходить ся проміння.

Легенда: SIGILLUM. DECANATUS. R: G: ZUŁKIEVIENS:.. Обидва обідки виконані з крапочок. Внутрішній обідок перерваний вгорі сюжетним зображенням.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 386. – Арк. 20; Спр. 408. – Арк. 11зв.; Спр. 462. – Арк. 22; Спр. 437. – Арк. 4зв.

Жовківський деканат. Другий варіант: 6 прим., 1885–1901 рр.

Матеріал: чорнило, штемпельна фарба. **Форма:** кругла. **Розмір:** 33 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантия, підбита горностаєвим хутром, у центрі якої щит. Обабіч від мантиї єпископський жезл і хрест.

Легенда: ПЕЧАТЬ ЧИНА ДЕКАНАТА ЖОЛКОВСКОГО. Зовнішній обідок у вигляді крапочок.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 369. – Арк. 22; Спр. 395. – Арк. 30зв.; Спр. 398. – Арк. 20зв.; Спр. 414. – Арк. 21зв., 36; Спр. 479. – Арк. 48.

Деканатські печатки
Перемиської греко-католицької єпархії

Белзький д-т 1885 р.

Белзький д-т 1899 р.

Жовківський д-т 1842 р.

Жовківський д-т 1885 р.

Жовківський д-т 1911 р.

Куликівський д-т 1885 р.

Куликівський д-т 1895 р.

Куликівський д-т 1903 р.

Любачівський д-т 1885 р.

Любачівський д-т 1905 р.

Олешицький д-т 1885 р.

Потелицький д-т 1899 р.

Потелицький д-т 1885 р.

Сокальський д-т 1885 р.

Сокальський д-т 1899 р.

Угнівський д-т 1885 р.

Угнівський д-т 1899 р.

Варязький д-т 1885 р.

Жовківський деканат. Третій варіант: 2 прим., 1911–1912 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 39 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантія, підбита горностаєвим хутром, у центрі якої овальний щит, обрамлений ланцюгом з підвішеним хрестом із зображенням двораменного хреста. Обабіч від мантії виходять єпископський жезл і хрест.

Легенда: ГР. К. УРЯДЪ ДЕКНАЛЬНИЙ * ЖОВКІВСКИЙ *. Обідки у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 38. – Спр. 416. – Арк. 68; Оп. 20. – Спр. 407. – Арк. 48.

Куликівський деканат. Перший варіант: 6 прим., 1885 р.

Матеріал: сажа. **Форма:** кругла. **Розмір:** 34 мм.

Сюжетне зображення: У центрі композиція сюжету Успіння Пресвятої Богородиці. На передньому плані леже з тілом Богородиці, по обох боках якого стоять постаті. За ложем Ісус Христос із дитятком на руках (алегоричний образ душі Богородиці).

Легенда: SIGILLUM DECANATUS KULIKOWIENSIS. Два обідки із крапочок, внутрішній перерваний внизу сюжетним зображенням.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 488. – Арк. 16; Спр. 503. – Арк. 20зв.; Спр. 457. – Арк. 30зв.; Спр. 425. – Арк. 19; Спр. 400. – Арк. 36зв.; Спр. 366. – Арк. 23зв.

Куликівський деканат. Другий варіант: 5 прим., 1895–1900 рр.

Матеріал: чорнило, штемпельна фарба. **Форма:** кругла. **Розмір:** 36 мм.

Сюжетне зображення: Сюжет Успіння Пресвятої Богородиці: фронтальне зображення на повний зріст постаті Ісуса Христа із дитям на руках перед ложем з усопшою Богородицею, з обох боків по одній постаті.

Легенда: +ПЕЧАТЬ ДЕКАНАТА КУЛИКОВСКОГО. Два обідки виконані у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 201. – Оп. 20. – Спр. 400. – Арк. 46; Спр. 424. – Арк. 58; Спр. 472. – Арк. 36; Спр. 488. – Арк. 35; Оп. 13. – Спр. 8920. – Арк. 63.

Куликівський деканат. Третій варіант: 3 прим., 1903–1912 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 36 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, під нею навхрест єпископський жезл та посох, увінчаний патріаршим хрестом, до кінців яких кріпиться, мабуть, стилізована мантия із зображенням двораменного хреста.

Легенда: ГР. К. УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ + КУЛИКОВСКИЙ +. Зовнішній обідок у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 11654. – Арк. 98; Оп. 20. – Спр. 418. – Арк. 48зв.; Оп. 38. – Спр. 340. – Арк. 46.

Любачівський деканат. Перший варіант: 12 прим., 1885–1900 рр.

Матеріал: сажа. **Форма:** овальна. **Розмір:** 33×38 мм.

Сюжетне зображення: Угорі кардинальський капелюх по обидва боки якого звисають по 6 китиць; під ним розміщено, мабуть, мантию з хрестом у центрі. Над мантиєю, посередині, вміщено, можливо, митру або шолом.

Легенда: * ПЕЧАТЬ УРЯДА ДЕКАНАЛЬНОГО ГР: КАТ: ЛЮБАЧѢВ-СКОГО. Зовнішній обідок у вигляді прямої лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 385. – Арк. 15зв., 33зв.; Спр. 390. – Арк. 61; Спр. 410. – Арк. 75зв.; Спр. 431. – Арк. 29; Спр. 438. – Арк. 40; Спр. 455. – Арк. 48зв.; Спр. 465. – Арк. 37зв.; Оп. 13. – Спр. 11164. – Арк. 46; Спр. 11120. – Арк. 164; Спр. 11693. – Арк. 25, 30.

Любачівський деканат. Другий варіант: 3 прим., 1905–1908 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 34 мм.

Сюжетне зображення: Угорі кардинальський капелюх із 7-ма китицями по обидва боки, в центрі – розгорнута мантия із зображенням хреста.

Легенда: УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ * ЛЮБАЧѢВСКИЙ. Два зовнішніх обідки і один внутрішній – усі у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 400. – Арк. 89; Спр. 468. – Арк. 47; Оп. 13. – Спр. 11693. – Арк. 93.

Олешицький деканат. Перший варіант: 6 прим., 1885–1906 рр.

Матеріал: сажа. **Форма:** овальна. **Розмір:** 36×44 мм.

Сюжетне зображення: У центрі шляхетський герб “Топір” та жезл, обрамлений знизу двома перехрещеними рослинними гілками. Угорі над ним – корона.

Легенда: ПЄЧАТИ: ДЄКАНАТЪ: ОЛЄШЫЦЖОГѠ. Два обідки у вигляді крапочок. Слова розмежовані роздільниками у вигляді двокрапки. У слові “ОЛЄШЫЦЖОГѠ” опечатка – замість “К” вигравіювано літеру “Ж”.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 384. – Арк. 31; Спр. 394. – Арк. 41зв.; Спр. 415. – Арк. 19; Спр. 459. – Арк. 40зв.; Спр. 487. – Арк. 28; Спр. 500. – Арк. 27, 46зв.

Потелицький деканат. Перший варіант: 1 прим., 1885 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 35 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантия, підбита горностаєвим хутром, у центрі якої овальний щит із зображенням шестираменного хреста. Обабіч від мантиї виходять єпископський жезл і хрест.

Легенда: ЧИНЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ ПОТЕЛИЦКІЙ. Зовнішній обідок у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 432. – Арк. 40зв.

Потелицький деканат. Другий варіант: 4 прим., 1899–1919 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 35 мм.

Сюжетне зображення: Відсутнє.

Легенда: ПОТЕЛИЦКІЙ Г. К. УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ. Два зовнішніх обідки і один внутрішній виконані у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 381. – Арк. 67; Спр. 392. – Арк. 40; Спр. 470. – Арк. 43; Спр. 491. – Арк. 43зв.

Сокальський деканат. Перший варіант: 6 прим., 1885 р.

Матеріал: сажа. **Форма:** кругла. **Розмір:** 34 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантия, в центрі якої хрест. Обабіч від мантиї виходять єпископський жезл і хрест.

Легенда: ПЕЧАТЬ НАМѢСТНИЧЕСТВА СОКАЛЬСКОГО. Зовнішній обідок у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 370. – Арк. 35; Спр. 417. – Арк. 40зв.; Спр. 478. – Арк. 5зв.; Спр. 483. – Арк. 22зв.; Спр. 489. – Арк. 28; Спр. 508. – Арк. 23.

Сокальський деканат. Другий варіант: 2 прим., 1899–1910 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 34 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею розгорнута мантия, в центрі якої хрест. Обабіч від мантиї виходять єпископський жезл і хрест.

Легенда: УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ ГР. КАТ. СОКАЛЬСКИЙ. Зовнішній обідок у формі лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 370. – Арк. 48; Оп. 38. – Спр. 509. – Арк. 6.

Угнівський деканат. Перший варіант: 4 прим., 1885 р.

Матеріал: сажа. **Форма:** кругла. **Розмір:** 36 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, увінчана хрестом, під нею зображені навхрест єпископський жезл та посох, увінчаний чотирираменним патріаршим хрестом, до кінців яких кріпиться розгорнута стилізована мантия.

Легенда: * ПЕЧАТЬ УГНОВСКОГО НАМѢСТНИЧЕСТВА. Зовнішній та внутрішній обідки у вигляді крапочок.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 378. – Арк. 27зв.; Спр. 413. – Арк. 22; Спр. 423. – Арк. 20; Спр. 453. – Арк. 43зв.

Угнівський деканат. Другий варіант: 2 прим., 1899–1904 рр.

Матеріал: чорнило. **Форма:** кругла. **Розмір:** 35 мм.

Сюжетне зображення: Угорі єпископська митра, під нею зображені перехрещені єпископський жезл та посох, увінчаний патріаршим чотирираменним хрестом, до кінців яких кріпиться розгорнута стилізована мантия, яка нагадує щиток із зображенням у центрі чотирираменного хреста.

Легенда: УРЯДЪ ДЕКАНАЛЬНЫЙ + УГНОВСКИЙ +. Обідок у вигляді лінії.

Місце зберігання: ЦДІАЛ України. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 382. – Арк. 49зв.; Спр. 429. – Арк. 65зв.

Ірина Скочиляс (Львів). **Деканатські печатки Жовківського округу кінця XVIII – початку XX століття.**

У статті розглядаються особливості запровадження деканатських печаток у діловодстві Перемишльської греко-католицької єпархії та засади їхнього функціонування. Простежено еволюцію штампелів у різних параметрах: матеріал, форма, розміри, легенда, сюжетне зображення. У додатку наведено каталог деканатських матриць (19 печаток), що охоплює 9 деканатів єпархії.

Ключові слова: печатки, греко-католицька церква, Перемишль.

Ірина Скочиляс (Львов). **Деканатские печати Жовковского округа конца XVIII – начала XX столетия.**

В статье рассматриваются особенности введения деканатских печатей в делопроизводство Перемишльской греко-католической епархии и принципы их функционирования. Описана эволюция печатей в их различных параметрах: материал, форма, размеры, легенда, сюжетное изображение. В приложении опубликован каталог деканатских матриц (19 печатей), который охватывает 9 деканатов епархии.

Ключевые слова: печати, греко-католическая церковь, Перемишль.

Iryna Skochylias (Lviv). **Church Deanery Stamps in Zhovkva Administrative Area of the Late 18th – Early 20th Centuries.**

The article concerns the introduction of the church deanery stamps into the official documentation of the Greek-Catholic eparchy of Peremyshl. The author analyzes the evolution of church stamps with regard to their functions and such features as material, form, size, legend, and image. The appendix provides the catalogue of stamp matrices (19 seals) from the nine deaneries of this eparchy.

Key words: stamps, the Greek-Catholic Church, Peremyshl.